

СЕНЗИТИВНІСТЬ У СТАНОВЛЕННІ ТВОРЧОСТІ ДОШКІЛЬНИКА

Інтенсивні зміни сучасного світу обумовлюють нові завдання перед освітою дитини дошкільного віку. Проблема освіти дошкільника знаходиться на думку переважної кількості батьків і педагогів (які досить часто ідуть за вимогами батьків) у «площині» безперервної інтенсифікації кількісного наповнення різноманітними знаннями. Деякі дошкільні навчальні заклади віддають часову перевагу дитячого часу на виключно заняття обмежуючи час для гри, прогулянки, усамітнення, фізичних навантажень, художньо-естетичного розвитку. Іноді дошкільні навчальні заклади взагалі беруть на себе функції і завдання початкової школи чим звужують потреби у діяльності дошкільників. Відбувається уніфікація всього навчально-виховного процесу під шкільні стандарти (таким чином ДНЗ стає по суті філіалом початкової школи сповідуючи її організаційно-ідеологічні засади). Всі ці тенденції явно вступають у суперечку з природними задатками та бажаннями дитини дошкільного віку і заважають дозріванню їх здібностей.

Останні часто формуються на фоні постійних протиприродних прискорень та інтенсифікації (ущільнення начального і обмеження виховного процесу на користь навчального) життя дошкільника. До речі ці парадокси ранньої інтелектуалізації в останній час можна спостерігати навіть по відношенню до дітей раннього віку (як гриби після дощу ринок освітніх послуг наповнюється різноманітними центрами раннього розвитку де пропонують навчити дітей: читанню, математиці, письму, іноземній мові, логіці). Все це має характер агресивного наступу на дитинство без належного розуміння потреб самої дитини. Як результат інформаційної навали на дитячу голову завершується тим, що інформація досить часто не встигає рефлексуватись дитиною раннього віку або дошкільником і тому «не зачіпає» «глибоко» його психічну сферу «сковзаючи» поверхнево без достатнього осмислення того з чим знайомляться і саме головне для чого це

їй потрібно саме зараз. Дитина залишається не вмотивованою або недостатньо вмотивованою на привласнення отриманих знань. Дошкільник залишається сам на сам з величезною кількістю інформації, яка практично не встигає бути осмисленою, а отже найчастіше залишається за межами його уваги, переповнює оперативну пам'ять «ворохом» різноманітних фактів, сюжетних ліній. Це дуже нагадує роботу шлунку коли той не перетравлює їжу (про наслідки цього процесу для організму всі здогадуються). Аналогічно до «травлення» подібні процеси відбуваються і в психічній сфері дошкільника.

Величезна кількість неусвідомленої, різнопланової часто не актуальної інформації для дитини «переповнює» її нагальні потреби «гальмуючи» її творчі пошуки. Досить часто мозок дошкільника бореться проти перенавантаження «відсікаючи» при цьому творчість. Тобто економить на цих складних процесах свою енергію для власних потреб функціонування. При чому мозок переорієнтовується виключно на збереження «отриманих» інформаційних потоків. Все це «шлакує» і «консервує» розвиток пізнавальних процесів дитини та не дає можливості розвитку її критичності.

Дослідженнями Н. Дойджа [2], М. Хайман [5], К. Фріта [6] встановлено, що інформація, яка не осмислена (не відрефлексована, оброблена відповідним чином упорядкування за актуальністю для життєдіяльності дитини) залишається часто «баластом» для творчих потреб дитини. Так, як мозок дитини по суті нічого не забуває то може нічого поганого в цьому і не має?

На цьому варто зупинитись більш детально, щоб зрозуміти чому не лімітовані перенавантаження потоком інформації є небезпечним для здоров'я дитини.

На перший погляд здається, що нічого страшного не відбувається від того, що дитина має отримувати та переробляти достатньо великі масиви інформації які не відповідають її віковим можливостям. Але при більш

прискіпливому розгляді цієї ситуації виникає ряд застережень на які мають відповідати педагоги та батьки.

1. Чи є потреба в такому інтенсивному «накачуванні» мозку дошкільника значним обсягом знаннєвої інформації (масивом різнопланових фактів)?
2. Чи враховуються при цьому психофізіологічні можливості дошкільника для роботи з такими обсягами інформації?
3. Чи не стає така інтенсифікація по наповненню знаннями дошкільника причиною передчасного небажання вчитись, починаючи вже з початкової школи?
4. Рання насичена знаннями «інтелектуалізація» життя дошкільника чи не загрожує його здоров'ю?
5. Інтенсивна «експлуатація» пізнавальної сфери за рахунок розвитку емоційно-почуттєвої та психомоторної сфери чи не ведуть до дисгармонії розвитку в дозріванні творчих здібностей дошкільника?

Кількість цих питань не вичерпується представленими. Їх набагато більше. Виникає одне з головних: «Чи повністю педагоги та батьки залучають до дії і допомагають своїм вихованцям розкрити всі їх вікові психофізіологічні можливості для якісного проживання і ми періоду дитинства?» І в першу чергу мова йде про дітей дошкільного віку (тому, що саме в цей період закладаються негаразди майбутніх невдач саме з причин передчасного «перестрибування» де яких етапів розвитку .

Про це до речі говорив відомий психолог О.В.Запорожець [4] ввівши термін ампліфікації (максимальне розкриття всіх можливостей віку для психічного розвитку особистості). Говорячи про розгортання творчого процесу у дошкільника варто говорити про закладання його фундаментальних підвалин саме в цей період життя людини. Саме ці гарно «промальовані» контури фундаменту особистості та механізмів її втілення дозволять дошкільнику набути рис творчої людини.

Вказівним етапом в цьому поступі може виступати процес розвитку чутливості систем організму та психіки дошкільника, а особливо його

грамотна підтримка, яка спрямована на попередження його передчасного затухання. Говорячи про це варто зазначити, що саме подразливість та чутливість до тих чи інших впливів відіграли вирішальну роль і дали поштовх до формування нервової системи, а отже стимулювали виникнення психіки у тварин та людей.

Таким чином чутливість до змін в організмі, психіці та світі який оточує дошкільника дозволяє вносити зміни, або корегувати їх за допомогою тих чи інших (природних, психологічних чи педагогічних) впливів. Підвищена чутливість надає можливість розширити «горизонти» збору тієї чи іншої важливої для життєдіяльності дитини інформації і своєчасно реагувати на події. Особливе значення для підвищення чутливості відіграє стан сензитивності (коли він є конструктивним і не несе елементів деструкції). Під сензитивним станом ми розуміємо *міру чутливості до явищ дійсності, що стосуються особистості*. Це порівняно стійка особливість особистості, в якій виражається тип нервової системи людини і яка відіграє свою роль у здібностях людини до різних видів діяльності.

Дослідження діяльності головного мозку вказують на підвищення його продуктивності за умов коли стан сензитивності людини є конструктивним (фіксація всіх важливих для оперативної роботи сигналів інформації і переведення її до блоку обробки та прийняття рішень мозку).

Особливо мозок дошкільника добре розширює мережу нейронних зв'язків (утворюється близько сорока квадрильйонів для того щоб їх всі перерахувати знадобилося б 125 мільйонів років) [1] коли є можливість обробляти отриману інформацію не з першого разу, а розглядаючи з усіх боків за декілька раз [3]. Отже процес рефлексії отриманих знань для дошкільника є принциповим для якісного проживання їм його дитинства.

Робота сензитивного стану в діапазоні від конструктивного до деструктивного (варто сказати що момент переходу від одного діапазону до іншого може випасти з поля зору дорослих) дозволяє регулювати процес творчості (від зародження ідеї до руйнування задуму). Це своєрідний

«сейсмограф» фіксації перебігу творчого процесу у дитини і людини в цілому. Отже стан сензитивності (як будь-який точний «прилад») потребує налаштування та калібрування для його надчутливої, оперативної та влучної роботи. За яких умов це може відбуватись? Простої та всеохоплюючої відповіді на це питання немає. Але ми можемо говорити про де які чинники цього процесу.

Серед них можна виділити наступні: дія всіх сенсорних каналів, відчуттів, сприймання, емоцій та їх корекція-рефлексія за допомогою мислення, почуттів (глибоких суб'єктивних переживань) та уяви. Дія цих систем у режимі злагодженої роботи дозволяє організму та психіці працювати, як єдиному механізму сензитивного стану людини. Сензитивність виступає, як темпераментна характеристика людини. Отже її вияв у дошкільника може більш яскраво проявитись з часом. Між тим сензитивний стан залежить певним чином від діапазону його дії (конструктивного чи деструктивного) може бути підсиленим до конструктивного завдяки системі продуманих та спрямованих дій.

Таким чином систематичні заняття фізичною культурою, спостереження (цілеспрямоване включення всіх аналізаторів дошкільника до дії), та перекодування отриманих «сигналів» відчуттів та сприймання у думку (мислення) її оцінку (почуття) та майбутнє застосування (уяву) дають можливість підтримувати та готувати до дії задатки (потенціали) дошкільника до творчої дії.

Рівень сензитивного стану дошкільника має різні ступені прояву у дошкільників. Головне намагатись його утримувати в межах конструктивної дії.

На цей процес активно впливає система роботи та створення відповідних умов життєдіяльності дошкільника. В основі цього має лежати паритет (гармонійне співвідношення побудоване на законах «золотого перетину») між різними видами діяльності (гра, навчання, праця) та циклами занять (фізичного, художньо-естетичного та пізнавального спрямування). Це

співвідношення дає можливість дошкільнику краще адаптувати організм до розв'язання тих чи інших фізичних та інтелектуальних задач, які він має розв'язувати.

Сензитивний стан за своїм функціонуванням нагадує (за аналогією з фізичними явищами) електромагнітний контур коливання в якому виникає то плюсовий то мінусовий заряд. В одному чи іншому випадку виникає то позитивний (конструктивний) або негативний (деструктивний) потенціал.

Тому важливо навчити дошкільника відчувати конструктивний діапазон сензитивного стану для підтримки оптимальної роботи його творчих здібностей. Таким чином вміння регулювати сензитивний стан дошкільника допоможе йому якісно проживати етапи його дорослішання залучати до дії всі наявні потенціали на даний час його зростання.

Саме зосередження роботи в цьому напрямку, дозволить розкрити нові можливості і надати друге дихання у використанні наявних природних творчих потенціалів дошкільника. Без додаткових витрат енергопотенціалу системи організму та психіки дитини, можна буде вийти на нові рубежі освоєння та розбудови її здібностей.

ЛІТЕРАТУРА

1. Джейкобс С. Чарльз Нейроменеджмент / Чарльз С. Джейкобс. – К.: Companion Group, 2010. – 208 с.
2. Дойдж Н. Пластичность мозга. Потрясающие факты о том, как мысли способны менять структуру и функции нашего мозга / Норман Джойс. – М.: Эксмо, 2010. – 544 с.
3. «Изучение нейронов морских слизней»: Эрик Кандел, «В поисках памяти», - Нью-Йорк: Norton, 2006.
4. Запорожец А.В. Значение ранних периодов детства для формирования детской личности / Александр Владимирович Запорожец. – В кн.. Принцип развития в психологи. М., 1978., С.243-267.

5. Хайман М. Мозг обратная связь / Марк Хайман. – М.: Эксмо, 2010. – 335с.
6. Фрит .К. Мозг и душа: Как нервная деятельность формирует наш внутренний мир / Крис Фрит. – М.: Астрель: CORPUS, 2010. – 335 с.